

Article Arrival Date

19.01.2022

Article Type

Research Article

Article Published Date

25.03.2022

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.46291/newera.185>

ŞİA CAFERİ MEKTEBİNE GÖRE İMAMET IMAMAT ACCORDING TO THE JAFARI SCHOOL OF SHIATE

ALİMAHAMMAD ZUFTAROV

Konya Selçuk Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Kalam Ana Bilim Dalı

mersedes427110@mail.ru

ORCID ID: 0000-0001-8542-1426

ÖZET

Bazı alanlarda yapılan çalışmalar ihtiyacı karşılayamadığı, eksik veya yanlış olduğu için yeniden ele alınması gerekiyor. Bunun farklı sebepleri vardır. Araştırılan konu herhangi bir mezhebin hassas konusu ise aynı hassasiyeti korumaya çalışarak doğru bir şekilde araştırılmalı ve açıklanmalıdır. Ayrıca, bir mezhebin görüşü ele alındığında farklı mezheplerin kaynaklarına da müracaat edilmeli ve tassuptan uzak bir araştırma ortaya konulmalıdır. İddialara dikkat edilmediği takdirde yapılan çalışma ihtiyacı karşılayamayacağı, eksik veya yanlış anlaşılacağı için aynı çalışmanın yeniden ele alınıp işlenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu yüzden biz Caferilikte İmamet konusunu ele almayı tercih ettik.

Bu çalışmada İslam mezhepleri arasında tartışma mevzuu olan imamet meselesine dair Şia'nın Caferî akidesi ele alınmıştır. İmamete dair farklı mezheplerin görüşleri zikredilmiş ve Şia'nın Caferiyye kolunun görüşleriyle karşılaştırılmıştır. Caferilerin imamet meselesini temel inanç esası olarak almalarının dayanakları ve Caferî alimlerinin imamet meselesinde kendi iddialarına delil olabilecek naslar ele alınmış ve onlar üzerindeki açıklamaları tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmamet, Şia, Caferi, Mezhep, Kalam.

ABSTRACT

Studies in some areas need to be reconsidered because they do not meet the need, are incomplete or incorrect. There are different reasons for this. If the researched subject is a sensitive subject of any sect, it should be researched and explained correctly, trying to maintain the same sensitivity. Besides, when considering the opinion of a sect, the sources of different sects should be consulted and a research far from bigotry should be revealed. If the allegations are not taken into consideration, we think that the same study should be handled again, since the study will not meet the need, and it will be incomplete or misunderstood. That's why we preferred to investigate the issue of imamate in Jafarism.

The Shiite Jafari creed on the issue of imamate, being discussed among Islamic sects, is handled in this study. The views of different sects on imamate are mentioned and compared with the views of the Jafaris. The basis of the Jafari's taking the issue of imamate as a basic belief and the masses that can be evidence for the Jafari scholars' own claims on the issue of imamate are discussed and their explanations on them are analyzed.

Key Words: İmamat, Şhia, Jafari, Sect, Scholastic Theology.

GİRİŞ

Tüm zamanlarda insanların hizmetine ve onların bilgi edinmeleri gayesiyle ilmi ve dini konularda çalışmalar olmuştur. Fakat mesele İslam'a ilişkin olunca değer ve önemi artmakta ve araştırmacıların hassasiyet ve dikkatini yoğunlaştırmasına daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Ele aldığımız çalışmada İslam düşüncesi sisteminin temel dinamiği olan kelimeler disiplini çerçevesinde Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) imameti ele alınmış, işleyiş biçimleri ve konuyla ilgili kullanılan ıstılahlar Caferi ekolü açısından ele alınmıştır. Caferilikte İmamet kavramı İslam dininin hassasiyet duyduğu konulardandır. Çünkü Caferi Mektebinde İmamet bütün gönderilen elçilerin (Resuller ve Nebiler) mevki, vasilerin servetidir. Caferiler'e göre İmamet anlayışı, İslam'ın gelişen kökü ve yücelen dalıdır. Caferiliğe göre İmamet, Allah'ın (c.c) ve Resulü'nün (s) hilafeti, Ehl-i Beyt İmamları'ndan birincisi ve Peygamberin en yakını olan Hz. Ali'nin makamı, Hz. Hasan ve Hüseyin'in mirasıdır. Caferilikte İmamet, dinin merkezi, müslümanların yolu, beşerin terbiyesi ve imanlıların yüceliğidir. Biz bu çalışmamızda İmamet kavramını Caferi zaviyesinden araştırıp, Caferi akidesinin nasrlara dayalı delillerini ortaya koymaya çalıştık.

Caferilikte İmamet meselesi İslam mezhepleri tarafından geçmişte çokca tartışıldığı gibi aynı kavram yeni yorumlarla hala tartışılmaya devam etmektedir. Biz yapılan çalışmalar doğrultusunda, çalışmamızda günümüzde İmamet'e yapılan bazı şüphelere de değindik.

1. Şia Kavramı

Şia kavramı, “şe-ye-a” kökündendir ve bir insanın yoluyla addımlamak, başarı ve yiğitlik¹ manaları olduğu gibi “takipçi” ve “dost” anlamları vardır. Lügatte “izleyici” anlamına gelen Şia kelimesi, Allah-Resulü'nden (s) sonra hilafet makamının, onun sülalesine özgü bir hak olarak bilen, Caferi maarifinde Ehl-i Beyt yolunu tutan kimselere denir.² “Esasen İmam Ali'nin (a.s) takip edenleri ve gönüldaşlarına Şia denir.”³ Ezheri'ye (ö. 370/980) göre bu kavram, “Allah Resulü'nün (s) ailesi ve onun soyundan gelen İmamlar'ı sevenlere denir”. Diğer bir İslam alimi İbn Haldun'a (ö. 808/1406) göre ise “bu kavramın sözlük manasının dostlar ve takipçiler olduğu, fakih ve dilçilere göre ise geçmişte ve günümüzde de Hz. Ali (a) ve onun şeceresi ile gelen on bir evladına tabi olanlara denir.”⁴ Lakin Diğer İslam alimi olan “Şehristani (ö. 548/1153), bu kavramın açıklamasını daha da hudutlaştırmış ve Şia'nın yalnız birinci İmam, İmam Ali'ye (a) tabi olan ve nakli yollarla onun imametine iman eden, Hz. Ali'den (a) uzaklaşmayacağını söyleyen kimse olduğunu demiştir.”⁵

Mübarek Kur'an'da bile bu kavram bir çok ayetlerde “takipçi” ve “dost” anlamındadır. Kur'an-ı Kerim'de, “İbrahim onun (Nuh'un) takipçilerindedir”⁶ geçmektedir. Daha sonra “Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi” – ayetinde de Hz. Musa'nın (a) Şia'sı olan bir kişinin, düşmanına karşı ondan yardım istemesine rastlanmaktadır.⁷ Ehl-i Beyt kaynaklarında Şia sözünün yalnız tek bir anlamı var, o da Hz. Ali (a) ve soyundan gelen on bir

¹ Gulam Hasan Muharremi, *Şia Tarihi*, çev. Hakan Karacan, (İstanbul: Kevser yayınları, 2013), s. 20.

² Zeydiyye kolundan olanlara da “Şia” deniliyor. Bunlar İmam Ali'den (a) evvel iki halife olduğunu kabul ederler ve fer'i hükümlerde İmam Azam fikhına göre iş görürler. Bunlar Ümeyye ve Abbas evlatlarına karşı İmamet İmam Ali (a) ve oğluna özgü olarak kabul ederler.

³ Muharremi, “*Şia Tarihi*”, s. 20.

⁴ Muharremi, a.g.e, s. 20.

⁵ Muharremi, a.g.e, s. 21.

⁶ Sâffât, 37/83.

⁷ Kasas, 28/15.

İmam`ın Allah Resulü`nden (s) sonra gaybet-i suğra`ya kadar onun halifesi olmalarıdır ve bu Caferilere göre kıyamete kadar değişilmeyecek bir durumdur.

1.1. Şia`nın Doğuşu

Evvela şunu bilmeliyiz ki Şia, Allah Resulü`nün (s) hayatta bulunduğu dönemden itibaren başladı. Şia, her şeyden önce Ehl-i Beyt İmamları`nın (a) ilki olan “İmam Ali Şia`sı” ismiyle bilindi. Yirmi üç yıl devam eden davetin zahir olup, gelişim döneminde Allah Resulü`nün (s) dostları içerisinde böyle bir cemiyetin kendiliğinden meydana gelmesini gerektiren pek çok hadiseler olmuştur.⁸

Örneğin:

1 – Caferi mektebine göre Peygamber-i Ekrem (s) bi`setin ilk günlerinde, Kur`an-ı Kerim`in kesin hükmüne göre akrabalarını kendi dinine davette bulunmaya memur kıldığı zaman, onlara apaçık bir şekilde: “Sizlerden hanginiz davetimi ilk olarak kabul ederse, benim vasım ve vezirimdir”⁹ - buyurdular. Herkesten evvel ayağa kalkıp dini kabul eden ve özellikle Allah Resulü`nün (s) sözüne ilk icabet eden İmam Ali (a) oldu. Allah`ın Resulü de (s), onun (a) imanını ve verilen vadeleri kabul ettiğini belirttiler.¹⁰

Caferi mektebinin itikadına göre önderlik yapan bir kişinin kıyam ve cihat ettiği ilk günlerde yakınlarının arasından birini kendi vasilik mevki ile diğerlerine beyan etmesi ama kendi fedakar dostlarına bildirmemesi, veya bildirip de yaşantı ve davetin tüm merhalelerinde, onu vezirlik vazifesinden mahrum etmesi mümkünsüzdür.

2 – Ceferi mektebinin mütevatir olarak rivayet ettiği hadislerle baktığımız zaman Allah Resulü (s) çok net olarak şöyle buyurmuşlar: “Ali (a) işlerinde ve sözlerinde her türlü hata ve günahattan masumdur. Deddiği sözlerin ve yaptığı işlerin hepsini İslam dinine uygun olarak yapıyor. İslam maarifi ve Fıkıh usulü hakkında halkın en bilginidir.”¹¹ Allah Resulü (s) yine buyurmuşlar: “Hikmet on kısma ayrılmıştır, dokuz kısmı, Ali`nindir (a), diğer kısmı ise halkın içinde dağıtılmıştır.”¹² Caferi mektebinin kabul ettiği bu hak ve ayrıcalık ve hem de Allah Resulü`nün (s) İmam Ali`ye (a) karşı olan sonsuz hürmet ve sevgisi ister istemez hak yolcularından bir grubunu İmam Ali`ye (a) itaat etmeye ve ona sevgi göstermeye bir vasıta olmuştur. “Gerçekten Hz. Resulullah efendimizin (s) İmam Ali`ye (a) gösterdiği bu saygı ve sevgi, başka bir grup insanların da ona karşı kıskançlık hisleri beslemeğe ve kin gütmeye itmiştir.”¹³

1.2. İmamete Genel Bakış

İmam kelimesi lugatte “kendisine tabi olunan kimse” anlamındadır. İmam, her hangi bir topluluğun önünde duran ve cemiyetin bireylerini yönlendiren şahıslara denmiştir. İmamın yönettiği topluluk ise ümmet sözüyle karşılık görmüştür.¹⁴ “Kelam ilminde imamet ise, dini ve

⁸ Allah Resulü`nün (s) zamanında ilk meşhur kelime Şia oldu. Salman Farsi, Ebuzer Giffari, Mikdad ve Ammar bu isimle (Şia) tanındılar. (Allame Muhammed Hüseyin Tabatabai, “*Tüm Boyutlarıyla İslam`da Şia*”, çev: Kadir Akaras & Abbas Akyüz. (Kevser yayınları, İstanbul, 2009) s. 32.

⁹ Tabatabai, “*Tüm Boyutlarıyla İslam`da Şia*”, s. 33.

¹⁰ Tabatabai, a.g.e, s. 33.

¹¹ el-Bidayetu ve`n-Nihaye, c. 7, s. 359.

¹² el-Bidayetu ve`n-Nihaye, c. 7, s. 360.

¹³ Tabatabai, a.g.e, s. 32.

¹⁴ Mustafa Öz, “*İmamet*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Aksiklopedisi, c.22/s.201-203. (TDV yayınları, İstanbul, 2000)

dünyevi bütün konularda İslam toplumunun liderliği, yönetimi ve idaresi demektir. Burada *dünyevi* terimini kullanmaktan maksadımız imamet`in sahasının genişliğini vurgulamak içindir; zira İslam toplumunun dünyevi konulardaki yönetim ve idaresi zaten İslam dininin bir parçasıdır.”¹⁵ Kelam ilminde terminoloji anlamda imametle alakalı çeşitli tanımlar yapılmıştır. Caferi mektebine göre İmametın tarifi böyledir: “İnsanları, dini ve dünyevi maslahatlarını müdafaa etmeleri için yönlendirmeyi ve onları, zararlarına olan her şeyden uzaklaştırmayı üzerine alan genel dini yöneticidir.”¹⁶ Ehl-i Sünnet görüşünde ise İmametın tarifi böyledir: “İmamet, insanların dünyevi ve dini işlerinde, Allah Resulü`nün (s) halifesi olarak, genel yöneticilik ve idareciliktir.”¹⁷

İmamet kavramı şeriat kitaplarının ibadet bölümlerinde “namaz imamlığı”, devlet idarecilğiyle alakalı bölümlerde “devlet başkanlığı” manasında kullanılmıştır. Ehl-i Sünnet edebiyatında ise bu kavram hilafet kavramıyla eş anlamlı olduğu halde, Şii eserlerinde İmamet meşru devlet başkanlığı, hilafet ise fiili idarecilik için kullanılmıştır.”¹⁸ “Caferi mektebinde müslümanların amellerinin kabul edilme şartı Ehl-i Beyt`e (a) iman etmek ve onları tanımaktır.”¹⁹ Muhammed ibn Ahmed ibn Hasan ibn Şazan Kummi`den, Allah Resulü`nün (s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Biz Ehl-i Beyt`in (a) sevgisinde sabit olun; Muhammed`in (s) canı elinde olan Allah`a yemin olsun ki, bizi tanımayan hiçbir kulun ameli fayda etmeyecektir.”²⁰

Caferi mektebine göre İmamet sadece zahiri bir güç ve idare mevkiinden oluşmuyor, aksine çok ulvi, manevi ve ruhani bir mevkidir. Caferiliğe göre İmam, İslam devletini yönetmekle beraber, hem de ümmetin dünya ve ahiret işlerini de idare etmek durumundadır. Caferilere göre İmam toplumun düşüncesini ve ruhlarını hidayet eder, onlara doğru yolu gösterir ve Allah Resulü`nün (s) şeriat ve sünnetini her türlü sapıntı ve bozuntulardan himaye ederek Allah Resulü`nün (s) Peygamberlikle tayin edilmiş sebebini gerçek duruma getirir.

Caferilik dendiği zaman akla ilk gelen imamet meselesi olmaktadır. Caferi Şia`sı, diğer fırkalardan farklı olarak “imamet”i inanç esasları arasında mütalaa etmiştir. Bu sebepten, Şiiliği anlayabilmek için öncelikle İmamet meselesinin iyi bilinmesi gerekmektedir. “Caferi mektebine göre İmamet, nübüvvetin devamıdır ve bununla birlikte Peygamberde (s) olan sıfatların İmamda (a) da olması vacibdir.”²¹

Caferi alimlerinden olan Şeyh Tusi (ö. 460/1067), imam kelimesinin tanımı hakkında der: “İmam, dünyevi ve ührevi konularda, yeryüzündeki (daru`l-teklif) umumi riyasete asaleten

¹⁵ Muhammed Taki Misbah, “*Akaid Dersleri*”, çev: İsmail Bendiderya & Cafer Bendiderya. (Kevser yayınları, İstanbul, 2007) s. 229.

¹⁶ Komisyon, “*Sorular ve cevaplar – Kelam & Felsefe*”, (El-Mustafa yayınları, İstanbul, 2014) I, 349.

¹⁷ Komisyon, a.g.e. I, 349.

¹⁸ Mehmet Akif Aydın, “*İmamet*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Aksiklopedisi, (TDV yayınları, İstanbul, 2000) XXII, 203-207.

¹⁹ Muhammed Davudi, “*Peygamber ve Ehl-i Beyt`in eğitimsel siyeri – Dini eğitim*”, çev: Nurcan Altun. (El-Mustafa yayınları, İstanbul, 2013) II, 79.

²⁰ Biharul`l`Envar, c. 27, s. 193. 50 rivayet.

²¹ Veysi Ünverdi, “*Eş`ari kelimasında imamet nazariyesi*”, Usul İslam Araştırmaları, (Dergipark akademik, Mardin, 2018). c.29/s.39-66.

sahip olan bir insandır.”²² Bu, tarifdeki “dini ve dünyevi hususlarda yeryüzündeki umumi riyaset” tabiri Tusi`nin İmamet anlayışını net ve özlü bir şekilde ortaya koyar.

Caferi alimlerinden olan Şeyh Kuleyni (ö. 329/941), İmamet meselesini işlerken önce İmamet ve nübüvvet arasında bir bağ tesis etmeye çalışır. Ona göre, İmamlar, nebi olmamakla beraber, Resulullahın (s) mevkiindedirler. Allah`ı tanımak yalnız “Allah`ı (c.c.), Resulü`nü (s) ve İmam Ali`nin (a) İmametini kabul etmekle...” mümkün olabilir.

Caferi alimlerinden olan Şeyh Kummi (ö. 290/903) ise, “itikadat`ında” imametle ilgili olarak meselenin itikadi yönü üzerinde durmuştur. Ona göre, “Allah`ın, nebisi Muhammed (s)`den sonra yarattıkları üzerinde delili on iki imamdır. Allah, Muhammed (s)`den ve imamlardan (a.s) daha üstün bir varlık yaratmamıştır. İmamları sevmek iman, onlardan nefret küfür, onların buyruğu Allah`ın emri, yasakları da Allah`ın nehidir.”²³

Şia ekolü`nde imamet üsul-ü dinin (imanın) şartlarından ve imamın vazifesi Hz. Peygamber`in (s) vazifesinin (vahiy dışında) devamı ve uzantısıdır. Yani peygamberlerin gönderiliş nedeniyle yüce Allah tarafından imamın seçilip gösterilmesinin sebebi aynıdır. Her ikisi de aynı maksatlı yoldadırlar. Bu sebep ile yüce Allah`ın insanlara elçi ve peygamber göndermesini gerektiren delil ve sebepler, peygamberden sonra risalet görevlerini yüklenecek bir imamın da tayin edilip atanmasını gerekli kılmaktadır.

Caferiliğe göre kapsamlı ve sağlam bilgiyle, gūnahtan, hatadan masum ve beri olma, imametın temel şartlarından; böyle birinin tanınması ve tespiti ise vahiyden başka bir yolla mümkün değildir. Bu nedenledir ki Caferi Şia`sı, imamet makamının ancak yüce Allah tarafından tayin edilebilecek ilahi bir makam olduğuna ve imamın yüce Allah tarafından tayin edilip atanması gerektiğine inanmaktadır. Buna göre de hilafet ve imamet mevzuu eski bir mevzuu değildir; aksine İslam devleti ve İslami bir yönetimin niteliği ve Allah Resulü`nün (s) vefatından sonra kıyamete kadar yönetim ve idare tarzının nasıl olması gerektiğiyle ilgili bir mevzudur. Aynı şekilde, Hz. Resulullah`tan (s) sonra insanların akidevi, fikri...vb. önemli konularda kime başvurması gerektiği de özenle araştırmaya değer bir mevzudur. Ehli Beyt`e (a) uyan müslümanlar, Allah Resulü`nden (s) sonra İmam Ali (a) ve onun neslinden gelen on bir İmamın (a), Allah Resulü`nün (s) hak halifeleri olduğuna inanır ki bu mesele, aynı zamanda Şia ve Sünni müslümanlar arasındaki temel ihtilaflardan da biridir.²⁴

Hazreti İbrahim (a) peygamberlik yolunu gittikten sonra, muhtelif hususi imtihanları muvaffakiyetle geride koyduktan sonra Allah Muteal ona en üstün makam olan “İmamet” makamını bağışladı. Hz. İbrahim (a) Allah`tan bu yüce mevkinin öz soyundan gelecek evlatlarına da lütfedilmesini istediğinde, Allah, “bu büyük makama zalimlerle günahkarların erişemeyeceğini” kendisine hatırlatmıştır. Kur`an bu konuda buyuruyor:

“Hani Rabbi, İbrahimi birtakım türlü sınavlardan geçirmişti, o da bunları tam olarak yerine getirmişti.” (O zaman Allah, İbrahim`e dedi): “Seni, şüphesiz, insanlara imam kılacağım!” demişti. İbrahim “ya soyumdan olanlar?” deyince, (Allah): “Benim ahdim (imamet makamı) zalimlere erişmez.”²⁵

Ayetin Caferi mektebine göre izahı: “Burada, Hz. İbrahim`in (a) yaşamından birkaç bölümler takdim edilmeye başlanıyor. Bu mukaddime bir manada konusu kible değişikliği olan ayetlerle, hac ibadetine bağlı şer`i kanunları ihtiva eden Kur`an-ı Kerim ayetlerine bir giriş

²² Hasan Onat, “Şii İmamet Nazariyesi (Kuleyni, Tusi ve Kummi görüşleri çerçevesinde)” s. 91.

²³ Onat, a.g.e, s. 92.

²⁴ Asgar Kaimi, “40 Derste Ehli Beyt inançları”, çev: İsmail Bendiderya.(Kevser yayınları, İstanbul, 2009) s. 151.

²⁵ El-Bakara 2/124.

niteliğindedir. Bununla birlikte, Allah`ın (c.c) tekliyi temeline dayalı (hanif) İslam dininin kendisi de bu sıralama içinde açıklığa erştiriliyor. Esas malumatlara, ahlak kurallarına ve ayrıntı niteliğindeki şer`i kanunlara yer veriliyor. Bundan başka yüce Allah`ın (c.c) imamlık görevini Hz. İbrahim`e (a) ait etmesini, onun Kabe`nin temel esaslarını atıp binasını kurmasını ve bir elçi göndermesini istemesini konu alan ayetler takdim ediliyor.”²⁶

“Hani Rabbi bir zaman İbrahim`i...sınamış”

"Caferi mektebi bu ifadeyi Hz. İbrahim`e (a) imamlık görevinin verilmesine, bu değer in ona sunulmasına özgü bir işaret olduğunu kabul etmişlerdir. Bu hadise, Hz. İbrahim`in (a) hayatının sonlarında, iyice ihtiyarlığa yaklaştığı dönemlerde, İsmail ve İshak`ın dünyaya gelişlerinin ve İsmail ile annesini Mekke`ye yerleştirmesinden sonra gerçekleşmiştir. Bunun delili, Allah`ın (c.c) kendisine, “**Ben seni insanlara imam yapacağım**” söylemesinden sonra onun, “*soyumdan da*” sormasıdır. Çünkü İbrahim (a), meleklerin gelip kendisine İsmail ve İshak isimli evlatlarının hayata geleceklerini müjdelemelerinden evvel, kendisinden sonra bir neslinin olacağını zannetmiyordu. Ayrıca melekler kendisine bu müjdeyi verdiklerinde, o konuya bağlı bedbin olduğunu ve umutsuzluğunu belirtmişti.”²⁷

1.3. İmamet ile ilgili iki farklı görüş

Caferi mektebinin fikrine esasen halifelik, ümmetin en uygun, en yeterli ve alim şahsına sonsuz kudret sahibi Allah`tan (c.c) bahş olunan ilahi bir mevkidir. Caferi mektebine göre halife, yalnız zamanın buyruk yürüten, yani hakimi, veyahut müslümanların idarecisi, yasaların icra edeni, hukukun savunanı ve devlet uçlarının muhafazakarı değil, aksine, belirsiz ve insanlar arasında rahatsızlığa anlaşmazlığa neden olan bütün dini meselelerin açıklayıcısı ve bazı nedenlere göre dinin müessisi aracılığıyla açıklanmamış karar ve kanunların tamamlayıcıdır. Hilafetin gerçeği üzerine fikir ve düşüncelerin üst üste düşmemesi, dindarlar içerisinde iki muhtelif kanaat meydana getirdi, onları iki sınıfa parçaladı ve bu ayrılık (uymazlık) çağdaş günümüzde devam etti.²⁸ Birinci grubun (Caferi mektebi) fikrine esasen, imam birçok konuda peygamber ile aynıdır ve peygamberlik için lazım olan koşullar, imamet için de vaciptir. Şimdi bu şartları açıklayalım.²⁹

1 – Peygamber`in (s) ismet sıfatı olmalı. Yani doğduktan ölene kadar günah işlememiş, günahsız, dinin gerçeği ve kararlarını açıklamakta, ümmetin dini suallerine cevap vermede yanılığa düşmemiş olmalıdır. Şüphesiz bu söylenenler İmam`a (a) da aittir.

2 – Allah Resulü (s), İslam`ın en alimi, en çok bileni olmalı ve İslam`ın hiçbir yeri ona saklı kalmamalıdır. Bu söylenenler İmam`a (a) da aittir. İmam (a) da, Allah Resulü`nün (s) döneminde açıklanmamış konuların beyan edeni ve tamamlayıcı olduğu için, her hangi dini sorun ve kararlarda en alim şahıs olması vaciptir.

3 – Nübüvvet (Peygamberlik), Allah`ın (c.c) kararıyla tayin edilen bir mevkidir; seçimle olmaz. Peygamber Allah tarafından seçilmeli ve O`nun eliyle nübüvvet mevkiine tayin edilmelidir. Çünkü yalnız Allah`tır (c.c) günahkarı günahsıztan ayırmayı bilen ve gaybi yardımlar sayesinde dinin bütün ayrıntılarını bilme mevkiine yetişen kimseyi bilen. Bunlar Caferi mektebinin görüşleriydi.

İkinci görüşe (Ehl-i Sünnet) göre, imamın masumiyetine ve vahiy almadığı için gayb

²⁶ Muhammed Hüseyin Tabatabai, “*El-Mizan Fi Tefsiri-l-Kur`an*”, çev: Vahdettin İnce, (Kevser yayınları, İstanbul, 2017), c. 1, s. 402.

²⁷ Tabatabai, a.g.e, “*El-Mizan Tefsiri*”, c. 1, s. 403.

²⁸ Cafer Sübhani, “*Velayet Nuru İmam Ali*”, çev: Zeyneb Çatar vd.(Kevser yayınları: İstanbul, 2015) s. 118.

²⁹ Sübhani, a.g.e, “*Velayet Nuru İmam Ali*”, s. 118.

alemiyle bağlantı kurmasının gerekmediğine inanır. Ancak imamın adil ve devlet sınırlarını korumasını ve hukukun icrasını şart görür.

1.4. İmamet ile İlgili Bazı Hadisler

Ebu Besir`den rivayet edilir, dedi ki: Belh nehrinin ötesinden bir adam, Ebu-l-Hasan er-Rıza (İmam Rıza) aleyhisselam`a gelerek: “Ben size bir soru soracağım, eğer ona benim düşündüğüm şekilde cevap verirseniz, imametinize inanacağım,” dedi. Hz. Ebu-l-Hasan (a.s): “Dilediğin şeyi sorabilirsin” – dediler. Adam: “Bana Rabbinden haber ver: Ne zaman var oldu? Nasıl var oldu? Ve neye dayanmaktadır?” – dedi. Hz. Ebu`l-Hasan (a.s) şöyle buyurdular: “Allah Tebareke ve Teala, nere olmadan nereye nerelik vermiş, nasıl olmadan da nasıla nasıllık kazandırmıştır; dayanağı ise kudretidir.” Bunun üzerine adam ayağa kalkarak İmam`ın başını öptü ve dedi ki: “Tanıklık ederim ki, Allah`tan başka ilah yoktur; Muhammed (s) Allah`ın Resulüdür; Ali de Resulullah (s) in vasisi ve Resulullah (s) in üstlendiğini ondan sonra üstlenen kişidir. Sizler ise doğru konuşan imamlarsınız; sen ise onların yerine geçen kişisin.”³⁰

...Muhammed b. Fuzeyl`den, dedi ki: Hz. Ebu`l –Hasan (İmam Musa el-Kazım) (a.s) a Allah Tebareke ve Teala`nın: “Onlar ağızlarıyla Allah`ın nurunu söndürmek istiyorlar”³¹ buyruğunu sordum. Buyurdular ki: “Onlar ağızlarıyla Hz. Emirü`l-Mü`minin (İmam Ali aleyhisselam`ın) velayetini söndürmek istiyorlar.” Dedim ki: “Allah Teala`nın: “**...Allah kendi nurunu tamamlayacaktır...**”³² – buyruğu ne demektir? Buyurdu ki: “Buyuruyor ki, Allah imameti tamamlayacaktır. İmamet ise nurun ta kendisidir. Allah (a.c)`nin: “**Allah`a, Resulüne ve indirdiğimiz nura iman edin...**”³³ – buyruğunun anlamı işte budur. Buyurdular ki: “(Ayette geçen) nur, imamdır”.³⁴

...Bureydi`l-İcli`den, dedi ki: Hz. Ebu Cafer (İmam Muhammed Bakır) (a)`a Allah (a.c)`nin: “**...Allah`a itaat edin; Resule ve sizden olan buyruk sahiplerine itaat edin...**”³⁵ ayetini sordum.³⁶ Şu cevabı verdiler: “**Kendilerine Kitaptan bir pay verilenleri görmedin mi? Cipt (put) ve tağuta (şeytana) inanırlar ve kafirler hakkında: “Bunlar iman edenlerden daha doğru yoldadırlar” – derler.**”³⁷ “Onlar, sapıklık imamları ve ateş davetçileri hakkında: “Bunlar, Muhammed`in Ehlibeyti`nden daha doğru yoldadırlar” – derler. “**Bunlar Allah`ın lanetlediği kimselerdir. Kimi de Allah lanetlerse, onun için bir yardımcı bulamazsın.**”³⁸ “**Yoksa onların mülkten (hükümlanlık) bir payları mı var?**”³⁹ İmamet ve hilafeti kastediyor. “**...Ki o zaman insanlara bir nakır (çekirdek filizi kadar bir şey) bile vermezler.**”⁴⁰ Allah, (ayette geçen) insanlardan bizi kastetmiştir. Nakır ise, çekirdeğin ortasındaki noktadır.

³⁰ Muhammed b. Yakub el-Kuleyni, “*Usul-u Kafi*”, çev: Abdullah Turan & Seccat Karakuş. (Al-i Taha Yayınları, İstanbul, trs.) “Tevhid kitabı” II, 234.

³¹ Saf, 61/8.

³² Saf, 61/8.

³³ Teğabun, 64/8.

³⁴ Kuleyni, “Hüccet kitabı”, VI, 515.

³⁵ Nisa, 4/59.

³⁶ Kuleyni, “Hüccet kitabı”, I, 521.

³⁷ Nisa, 4/51.

³⁸ Nisa, 4/52.

³⁹ Nisa, 4/53.

⁴⁰ Nisa, 4/53.

“Yoksa onlar Allah`ın kendi lütfünden verdiğiinden dolayı insanları kıskanıyorlar mı?”⁴¹ “Kıskanılan insanlar biziz. Allah`ın bize bahşettiği imamet makamından dolayı (kıskanıyoruz). Allah`ın yarattığı diğer varlıkların hiçbiri değil.

“...Doğrusu biz İbrahim`in soyuna kitap ve hikmet verdik ve onlara büyük bir hükümlerlik bahşettik”.⁴² Biz onları resuller, paygamberler ve imamlar kıldık buyuruyor. Peki, nasıl olur da İbrahim`in soyunda bunu kabul ederlerken, Muhammed (s)`in soyunda ise inkar ediyorlar ?

SONUÇ

Caferi mektebinin görüşüne dayanarak diyebiliriz ki, iman, İslam`ın temellerini bilerek, şahsen öz isteğiyle, özümseyerek inanmak demektir. Ama küfür, İslam`ın temellerinden herhangi birisi, öz isteğiyle, sezerek, inadına, göz göre göre reddetmektir. Bile bile ve inatçı şekilde olmadığı sürece, hiçbir karşı çıkış “küfür” olarak hesaplanmaz. Caferi mektebine göre, Peygamberlik makamı gibi vahiy almaları istisna, Ehl-i Beyt İmamları`nın da Peygamberlerin getirmiş oldukları dinin devamçıları ve insanları ilahi dine istikametlendirmede, dinin korunmasında peygamberler konumundadır. İmametın mutlak şekilde isbatını, Hz. İbrahim`in (a.s) peygamberliği olduğu halde, ona İmamet makamının verildiği Kuran-ı Kerim`den anlıyoruz. (el-Bakara, 124)

Caferi mektebinin düşüncesi gereği insanlar itikat açısından 3 sınıfa bölünürler: Mü`min, kafir ve dall. Mü`min ve kafirin ne demek olduğunu, biraz önce iman ve küfür tarifini yaptığımız zaman söyledik. Dall ise, iman yahut küfür için vacip olan düşünce, şuur, kabiliyyet ve imkansız, ne yapacaklarını bilemeyen, kimsesiz, güçsüz, biçare insanlardır. Bunlara daha da bilinen ismiyle “müstazaf” diyorlar. İnançlılar cennet, inançsızlar ise cehennemlidir. Müstazaf`lar ise, onlar da sonuç olarak, Allah`ın (c.c) merhamet ve mağfireti sonucunda, cennete gireceklerdir. Müstazaf topluluklar, içerisinde oldukları batıl itikat ve muamelelerden sorumluluk taşımıyorlar.

Caferilerin itikadı, “İmam Ali`nin (a) velayetini ve imamlığını kabul etmeyen” herkese kafir demez. Lakin herhangi bir şahıs, İmam Ali`nin (a) velayet ve imamet makamına tayin edildiğini Allah Resulü`nden (s) şahsen duyduğu, veyahut duymasa bile, araştırma sonucunda bu düşünceye ulaştığı halde; muhtelif sebeplerle kabul etmiyor, reddediyor ve hala inkarının devamlı olmasını sağlıyorsa, bakınız o vakit vaziyet korkunçtur. Araştırmaya, tetkik etmeye durum ve yeteneği olup da zahmete katlanmayıp tetkik etmeyen, sormayan, soruşturmayan, aramalarda bulunmayan insanlar, özellikle iş görmeyi sevmeyen, çaba göstermekten kaçan, haylaz ve umursuz bazı din adamları, din alimleri de bu vaziyetten elbet mesuldür.

Caferiyye akidesinin, “İmamet” konusunda özleri gibi görüşe sahip olmayan herkesi, kesin olarak kafir hesap etmesi iddiası, sadece büyük yalandan başka bir şey değildir. Bu, Caferi akidesine karşı söylenen en çirkin bühtanlardan biridir. Bu mevzuda kimi “harici” düşünceli Şiilerin veyahut bilgisiz “din adamlarının” ne söylediğinin, hele insanların ne düşündüğünün bir kıymeti, değeri ve ehemmiyeti yoktur.

En doğrusunu, elbette Allah (a.c) bilir...

⁴¹ Nisa, 4/54.

⁴² Nisa, 4/54.

KAYNAKÇA

Hasan Muharremi, Gulam. “*Şia Tarihi*”, çev: Hakan Karacan, (Kevser yay, İstanbul, 2013)

“*Kur`anı-Kerim Meali*”. çev: Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: (Diyanet İşleri Başkanlığı, 12 Basım, 2011)

Tabatabai, Muhammed Hüseyin. “*Tüm Boyutlarıyla İslam`da Şia*”, çev: Kadir Akaras & Abbas Akyüz. (Kevser yay, İstanbul, 2009)

Öz, Mustafa. “*İmamet*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Aksiklopedisi, erişim: 20 Ağustos, 2020. (TDV yay, İstanbul, 2000) s. 201-203.

<https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/22/C22016462.pdf>

Misbah, Muhammed Taki. “*Akaid Dersleri*”, çev: İsmail Bendiderya & Cafer Bendiderya. (Kevser yay, İstanbul, 2007)

Komisyon. “*Sorular ve cevaplar - Kelam & Felsefe*”, 3 cilt. (El-Mustafa yay, İstanbul, 2014).

Aydın, Mehmet Akif. “*İmamet*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Aksiklopedisi, erişim: 20 Ağustos, 2020. (c.22/ s.203-207. TDV yay, İstanbul, 2000)

<https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/22/C22016463.pdf>

Davudi, Muhammed. “*Peygamber ve Ehl-i Beyt`in eğitimsel siyeri – Dini eğitim*”, 2 cilt. çev: Nurcan Altun. (El-Mustafa yay, İstanbul, 2013)

Ünverdi, Veysi. “*Eş`ari kelimünde imamet nazariyesi*”, Usul İslam Araştırmaları, erişim: 20 Ağustos, 2020. (c.29/s.39-66. Mardin: Dergipark akademik, 2018)

https://dergipark.org.tr/tr/pub/usul/issue/38225/512865#article_cite

Onat, Hasan. “*Şii İmamet Nazariyesi*” erişim: 20 Ağustos, 2020. (Kuleyni, Tusi ve Kummi görüşleri çerçevesinde), trs. 89-110.

<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/49999/9925.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kaimi, Asgar. “*40 Derste Ehli Beyt inançları*”, çev: İsmail Bendiderya. (Kevser yay, İstanbul, 2009)

Tabatabai, Muhammed Hüseyin. “*El-Mizan Fi Tefsiri-l-Kur`an*”, 15 cilt. çev: Vahdettin İnce, (Kevser yay, İstanbul, 2017)

Sübhani, Cafer. “*Velayet Nuru İmam Ali*”, çev: Zeyneb Çatar vd. (Kevser yay: İstanbul, 2015)

Kuleyni, Muhammed b. Yakub. “*Usul-u Kafi*”, çev: Abdullah Turan & Seccat Karakuş. “*Tevhid kitabı*”. (Al-i Taha Yay, İstanbul, trs.)